

Geschiedenis van het Nederlands: bijlagen

Oudnederlands

Bijlage 1:

Forchta in biuonga quamon ouer mi in bethecoda mi thuisternussi
In ic quad uuie sal geuan mi fetheron also duuon in ic fliugon sal in raston sal

Vrees en beving kwamen over mij en duisternis bedekte mij
En ik zei: Wie zal mij veren geven als duiven, zodat ik weg zal vliegen en een
rustplaats zal vinden.

(uit: psalm 54:6 en 7 in de moderne nummering psalm 55)

Singit gode al ertha, lof
Quethet namon sinin, geuet gnolihheide
loui sinin.

De hele aarde zingt tot God,
(de hele aarde) preekte/zei/groette/zingt lof
tot zijn naam
(uit: psalm 65)

Bijlage 2:

Hebban olla vogola nestas hagunnan	Alle vogels zijn met hun nesten begonnen
Hinase hic enda thu	behalve ik en jij
Uuat unbidan uue nu	Waar wachten wij nog op?

Bijlage 3: kaart van de taalgrens

Zal later worden uitgedeeld.

Middelnederlands

Bijlage 4:

Nu hoert hoe ic hier beghinne!	Luister hoe ik nu begin!
Het was in eenen tsinxen daghe	Het was Pinksteren.
Dat beede bosch ende haghe	Zowel bos als struikgewas

Met groenen loveren waren bevaen.
Nobel die coninc hadde ghedaen
Sijn hof crayeren overal,
Dat hi waende, hadde hijs gheval,
Houden ten wel groeten love.
Doe quamen tes sconinx hove
Alle die diere, groet ende cleene,
Sonder die vos Reynaert alleene.
Hi hadde te hove so vele mesdaen
Dat hire niet dorste gaen.
Die hem besculdich kent, ontsiet!

Stonden uitbundig in bloei.
Koning Nobel had
zijn hof overal laten afkondigen.
Hij verwachtte, als alles goed ging,
Zijn roem er zeer mee te vergroten.
Toen kwamen alle dieren, groot en klein,
naar het hof van de koning,
met uitzondering van Reinaert, de vos.
Hij had de aanwezigen aan het hof zoveel
misdan / dat hij er niet heen durfde te gaan:
wie zich schuldig weet, kijkt wel uit!

Bijlage 5:

Alle die hoem spreken hoerden
Vernamen allet dat hij sprack
[...]
Wannen dat der menssche weer
Off van welkerhande tonghe,
Beide oude en ionghe,
Dutsche, Walsche off Latijn,
Sij vernamen alle die reden sijn.
[...]

Allen die hem hoorden spreken
begrepen alles wat hij zei.
[...]
Waar iemand ook vandaan kwam
en welke taal hij ook sprak,
jong en oud,
Diets, Frans of Latijn,
Ze verstonden allemaal zijn woorden.
[...]

Bijlage 6:

Embermér esmen uten hus / sculdech tewerpene: die wil / lende
Man tedot slat of husbrand / stichted.

Verder moet men uit het huis gooien, diegene die moedwillig iemand doodslaat of brand sticht.

Bijlage 7:

Daer omme radic boven alle dinc
Hoveschelike te sprekene elken man,
Waer hi mach ende waer hi can,
Ende sonderlinghe van allen vrouwen.
Sprect hoveschelike ende mint met trouwen,
Soe moeghdi troest van vrouwen vercrighen.

Daarom raad ik elke man
boven alles aan hoofs te spreken,
waar hij mag en waar hij kan,
En in het bijzonder bij vrouwen.
Spreek hoofs en heb trouw lief,
Zo kunt ge het vertrouwen van
vrouwen krijgen.

uit: Lanseloet van Denemerken, een abel spel.

Biilage 8:

O mensche, vol ghebreken ende vol sonden,
Hier aen moechdi nemen exempele,
Ende ter eeren deser weerdicheit sonder gronden
Den almoghenden God eewighen lof vermonden
Naer u arm macht seer sempele.

O mensen, vol gebreken en vol zonden,
Hieraan moogt ge een voorbeeld tot lering nemen,
En ter ere van deze grondeloze genade
De almachtige God eeuwige lof verkondigen
Naar uw gering en zeer beperkt vermogen.

Biilage 9: [het Egidiuslied]

Egidius, waer bestu bleven?
Mi lanct na di, gheselle mijn.
Du coors die doot, du liets mi tleven.

Egidius, waar ben je heen?
Ik mis je, mijn vriend.
Je koos de dood, mij liet je 't leven.

Dat was gheselschap goet ende fijn,
Het sceen teen moeste ghestorven sijn.

Het was een goede, fijne vriendschap:
het leek wel even of de dood niet bestond.

Nu bestu in den troon verheven

Nu heb jij bij Gods troon een plaats
gekregen,
omstraald door het helderste licht.
De hoogste vreugd is jou geschonken.

Claerre dan der zonnen scijn,
Alle vruecht es di ghegheven.

Egidius, waer bestu bleven?
Mi lanct na di, gheselle mijn.
Du coors die doot, du liets mi tleven.

Egidius, waar ben je heen?
Ik mis je, mijn vriend.
Je koos de dood, mij liet je 't leven.

Nu bidt voor mi : ic moet noch sneven

Bid nu voor mij: ik moet nog
moeizaam verder
de pijn van deze wereld dragen.
Bewaar voor mij een plaats naast jou:
Wat mij betreft, ik moet hier nog een
liedje zingen.

Ende in de weerelt liden pijn.
Verware mijn steede di beneven:
Ic moet noch zinghen een liedekijn.

Nochtan moet emmer ghestorven sijn.
Egidius, waer bestu bleven?
Mi lanct na di, gheselle mijn.
Du coors die doot, du liets mi tleven.

Maar sterven moet iedereen.
Egidius, waar ben je heen?
Ik mis je, mijn vriend.
Je koos de dood, mij liet je 't leven.

16de eeuw: opkomst Nieuwnederlands

Bijlage 11:

Den eezamen wyzen ende deftighen Burghermeesteren en Raden des Stads Amstelredam.

Ist niet hooghlyck te verwonderen ende een recht beclaaghlyke zake E. Heren dat al hoe wel onze alghemene Duytsche taal een onvermengde ryke cierlyke ende verstandelycke spraack is die zich oock zo wyd als enighe talen des werlts verspreyt ende dies in haar bevang veel Rycken Vorstendommen ende landen bevat welcke daghelycks zeer veel kloecke ende hooghgheleerde verstanden uytleveren datze nochtans zo zwackelyck opghehulpen ende zo wainigh met gheleerdheyd verryckt ende verciert word.

[...] Ja men ziet oock daghelycx dat ons omlegghende naburen Italianen Spainaarden Fransoyzen ende andere hun spraken die by de onze te verlyken (behouden hun ghuust) schuymtalen zijn verryken opproncken cierlyck ende bevallyck maken.

[...] Daar en tusschen onze moeders taal (die een moeder-taal is van meest alle ons omleggende talen zomen der zelve opkoomst grondlyck naspuert) verwaarlozende ende zelf als veracht achtende niet zonder schand ende wel verdiende opspraak

[...] Wy verhopen onze arbeyd niet gheheel vruchteloos zal zyn: want wy hebben na ons beste vermoghen in dezen ghetracht om onze taal uyt haar zelfs grond in ghoede schicking, door haar eyghen natuurlyke buyghing ende vervoeghing te brenghen: zyn wy somwyl ghenoodzaackt (alzo wy zo veel doenlyck is alle bastaardwoorden ghemyt hebben) om onghehoorte dinghen in onze taal met onghewone woorden (doch uyt de grond onzes taals ghenomen) uyt te beelden: wy eyschen daar in verschoning alzo zulcx by den Grieken ende Laynen in ghelyken gheval elck gheoorloft is gheweest.

17de eeuw: Noorden

Bijlage 12:

Wellieve Zoone,

[...]

Ghij doolt dikwijls in 't spellen van uw Nederduitsch.

Let op het mijne; en volgt het. 't Latijnsche *nunc* is in onze taale *nu* niet *nuij* gelijk ghij spelt. Ik, daarbij behoeft geen c; nochtans spelt ghij *jck*. *Esse* schrijft ghij in Duitsch *sijn*; 't moet *zijn* door z weezen.

Als gij onderteekent in Nominativo, gelijk *ik blijf UE. Zoon*, zoo moet het zijn *Onderdaanighste zoon*, niet, *onderdaanighsten*. [...]

Dit vermaan jk op dat ghij u ook beneirsticht uwe moederlijke taal wel te schrijven en te spreken: waartoe u dienstigh zal zijn, bij wijlen, wat in mijne Historiën te leezen.

[uit: brief van P.C. Hooft]

18de eeuw: Noorden

Bijlage 13:

Het gebruik (t.w. in 't spreken) is by my in kleine achting: want ik weet, datmen, zo hier als elders, wannermen met regelen en redenen voor den dag komt, geen hardnekkiger vyand, dan het gebruik kan aantreffen. Echter moetmen de regelen uit het gebruik hunnen klem geeven: zo is 't, en dat zal ik doen, doch uit het gebruik van schryven, dat alleen bekwaam is, om den regelen gewigt by te zetten.

19de eeuw: Noorden (begin ontstaan Modern Nederlands)

Bijlage 14:

Er is weinig edelers dan de eerbiedige schroom, welken het voorwerp zijner eerste liefde eenen onbedorven jongeling inboezemt; maar er komen in het gezellige leven weinig lachwekkender toonelen voor dan die, welke deze hartstogt oplevert, wanneer die schroom in blooheid ontaardt. Niets is echter meer gewoon bij lieden, die hunnen tijd in afgetrokkene studiën doorbrengen, of zich der beoefening van stellige wetenschappen wijden. Het ontbreekt hun aan woorden voor de poëzij des levens; de wereld, waarin hun hart hen onwillekeurig brengt, en aan hen aan de spotzucht prijs geeft van dezulken, die in kennis en kunde verre beneden hen staan.

[uit: E.J. Potgieter, *Het togtje naar Ter Ledestein*]

Einde 19de eeuw en 20ste eeuw: Noorden

Bijlage 15:

Als ge overlegt met uw zoon welk beroep hij zal kiezen, let dan goed op of hij ijverig is, want de graad van z'n ijver moet bepalen of hij geschikt is voor staatsbetrekking of voor 'n bijzonder beroep.

De reden hiervan is deze. In beide gevallen begint hij z'n loopbaan als ondergeschikte. Ijver zal hem schaden, als zijn chefs publieke personen zijn, maar voordeel doen bij 'n particulier.

Wie 'n bierbrouwer dient, en door ijverig brouwen 't zijne toebrenghet tot den bloei der brouwerij, sticht zich een eerzuil in den zak des bierbrouwers.

Wie 't land dient en ijverig is, staat zijn meerderen in den weg.

[Idee nr. 115]

Vlaanderen na 1585

Bijlage 16:

Jae het is de Tael van den Vrydom. Het is ze van alle tyden geweeft, het is ze nog tot den dag van heden! [...] Ik en wil niet zeggen, dat onze walen het frans moeten verlaten, neen: dat ze 't oeffenen zoo zeer en met zoo veel hoop van vrucht, als hunne tegenfpoedige taelomstandigheden gedoogen: maer dat wy ook d'onze eeren. Laet ons dus zeer geerne verlaeten die vremde fpraek die ons zoo fchadelyk is, en d'onze omhelzen.

[uit: Verhandeling op d'onmacht der moederlijke taal in de Nederlanden]